

CZU: 614.253:614.46:616-083.98

DOI: <https://doi.org/10.52692/1857-0011.2024.2-79.32>

INTERACȚIUNEA ETICĂ ȘI JURIDICĂ A MEDICILOR DE FAMILIE CU PACIENȚII CU CO-INFECȚIE TB/HIV

¹Constantin PISARENCO, dr. în drept, conf. univ.,²Oxana PLAMADEALA, ftiziopneumolog, doctorandă¹ Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Republica Moldova²IMSP Institutul de Ftiziopneumologie „Chiril Draganiuc”, Chișinău, Republica Moldovae-mail: constantin.pisarenco@gmail.com

Rezumat.

Acest studiu explorează provocările etico-juridice întâmpinate de medicii de familie în gestionarea pacienților cu co-infecție TB/HIV. Analiza include aspecte legate de confidențialitate, consimțământ informat și acces echitabil la îngrijire, subliniind importanța respectării autonomiei pacientului și a implementării politicilor anti-stigmatizare. Studiul propune soluții pentru îmbunătățirea comunicării și colaborării intersectoriale, pentru a asigura suport psihosocial pacienților și pentru a preveni discriminarea în contextul infecțiilor transmisibile.

Cuvinte cheie: etică medicală, drepturile pacienților, tuberculoză, HIV, confidențialitate, dileme etice, medici de familie.

Summary. Ethical and Legal Interaction of Family Physicians with TB/HIV Co-infected Patients.

This study explores the ethical and legal challenges faced by family physicians in managing patients with TB/HIV co-infection. Key issues include patient confidentiality, informed consent, and equitable access to care, emphasizing the importance of respecting patient autonomy and implementing anti-stigmatization policies. The study proposes solutions to improve communication and cross-sector collaboration, aiming to provide psychosocial support for patients and prevent discrimination in the context of infectious diseases.

Keywords: medical ethics, patient rights, tuberculosis, HIV, confidentiality, ethical dilemmas, family physicians.

Резюме. Этико-правовое взаимодействие семейных врачей и пациентов с коинфекцией ТБ/ВИЧ.

Статья исследует этико-правовые проблемы, с которыми сталкиваются семейные врачи при лечении пациентов с коинфекцией ТБ/ВИЧ. Рассматриваются вопросы конфиденциальности, информированного согласия и равного доступа к медицинской помощи, подчеркивая важность уважения к автономии пациента и мер по снижению стигматизации. В статье предлагаются подходы для улучшения коммуникации и межсекторального взаимодействия, направленные на обеспечение психосоциальной поддержки и предотвращение дискриминации пациентов в контексте инфекционных заболеваний.

Ключевые слова: медицинская этика, права пациентов, туберкулез, ВИЧ, конфиденциальность, этические дилеммы, семейные врачи.

Introducere.

În contextul medical actual, coexistența tuberculozei și a virusului imunodeficienței umane (HIV) reprezintă o provocare semnificativă pentru sănătatea publică și ridică probleme etico-juridice complexe pentru medici, în special pentru medicii de familie. Pacienții cu co-infecție necesită nu doar îngrijiri medicale specializate, dar și o abordare integrată, care să ia în considerare aspectele etice și juridice. Acest articol își propune să analizeze dilemele și provocările cu care se confruntă medicii de familie în îngrijirea pacienților cu co-infecție TB/HIV, explorând modalități de îmbunătățire a practicii medicale pentru a răspunde nevoilor complexe ale acestor pacienți.

Scopul studiului este de a analiza aspectele etice și juridice ale gestionării interacțiunii dintre medicii de familie și pacienții cu co-infecție TB/HIV.

Lucrarea își propune să identifice provocările specifice cu care se confruntă medicii de familie în gestionarea cazurilor pacienților cu co-infecție TB/HIV și să elaboreze recomandări pentru îmbunătățirea calității asistenței medicale, ținând cont de principiile etice și de cadrul de reglementare.

Material și metode.

Acest studiu a utilizat publicații științifice actuale și acte juridice selectate din principalele baze de date, cum ar fi PubMed, Google Scholar, JSTOR și alte surse, inclusiv reglementări naționale și internaționale. Materialul a inclus cercetări

relevante pe tema studiului, precum și acte legislative care reglementează drepturile pacienților și responsabilitățile furnizorilor de asistență medicală. Principalele metode au inclus analiza de conținut a literaturii științifice pentru a identifica principalele aspecte etice și juridice ale interacțiunilor medicilor de familie cu pacienții co-infecțați TB/HIV și metoda juridică comparativă pentru a examina abordările privind drepturile pacienților în diferite țări. Experiența autorilor a fost luată în considerare, completând analiza teoretică cu aspecte practice.

Rezultate și discuții.

Literatura și experiența practică arată că medicii de familie se confruntă cu numeroase dileme etice și juridice atunci când acordă asistență medicală pacienților cu co-infecție TB/HIV. Aceste situații complexe necesită nu doar un nivel ridicat de competență profesională, ci și capacitatea de a găsi un echilibru delicat între respectarea normelor etice și îndeplinirea obligațiilor legale. Gestionarea acestor dileme impune o înțelegere aprofundată a aspectelor medicale și juridice ale îngrijirii pacienților, precum și adaptarea la un context clinic și juridic în continuă schimbare. Fiecare caz este unic și necesită o abordare individualizată, bazată pe principiile umanismului, confidențialității și respectării drepturilor și demnității pacientului, ceea ce îi pune pe medici în poziția nu doar de a trata, ci și de a oferi sprijin moral pacienților lor, care sunt deosebit de vulnerabili.

Vom analiza secvențial cele mai importante dileme etico-juridice: confidențialitatea informațiilor, protecția datelor cu caracter personal, echilibrul între confidențialitate și notificarea obligatorie, obținerea consimțământului în cunoștință de cauză, respectarea autonomiei pacientului, asigurarea accesului echitabil la asistență medicală, combaterea discriminării și stigmatizării, precum și responsabilitatea morală și juridică a medicului.

Confidențialitatea pacientului reprezintă un pilon fundamental al eticii profesionale. Aceasta nu doar protejează demnitatea și viața privată a pacientului, ci contribuie și la construirea unei încrederi solide între pacient și medic, un aspect esențial pentru o relație terapeutică eficientă. Pe de altă parte, în cazul bolilor infecțioase precum tuberculoza și infecția cu HIV, profesioniștii din domeniul sănătății au obligația legală de a informa autoritățile sanitare despre cazurile raportate. Această obligație are scopul de a limita răspândirea bolilor și de a proteja sănătatea publică.

Protejarea informațiilor personale ale pacienților este esențială pentru ca aceștia să se simtă în siguranță și să poată împărtăși detalii intime, necesare adesea pentru diagnosticarea și tratarea eficientă a afecțiunilor

lor. Confidențialitatea este un drept garantat de numeroase coduri de etică și reglementări legale, care subliniază importanța respectării autonomiei și vieții private a individului. În cazul pacienților bolnavi de tuberculoză sau infectați cu HIV, stigmatizarea asociată acestor boli accentuează nevoia de a proteja informațiile personale, prevenind astfel discriminarea și marginalizarea socială.

În plus, bolile infecțioase precum TB/HIV reprezintă o amenințare gravă la adresa sănătății publice, necesitând măsuri active de prevenire și control al răspândirii. Obligația de a raporta aceste cazuri autorităților competente se bazează pe principiul protejării securității colective și pe necesitatea coordonării eforturilor de sănătate publică. Acest proces permite identificarea și urmărirea focarelor de infecție, facilitând intervenția rapidă și direcționată.

Echilibrul dintre confidențialitate și notificarea obligatorie impune o reflecție atentă și o evaluare continuă a riscurilor și beneficiilor. Medicii se confruntă adesea cu decizii dificile, încercând să respecte atât dreptul pacientului la confidențialitate, cât și necesitatea de a proteja sănătatea publică. Rezolvarea acestui conflict implică aplicarea principiilor etice universale, cum ar fi beneficiența, nevătmarea, justiția și autonomia, la contextul specific al fiecărui caz.

Navigarea în acest spațiu complex necesită elaborarea și implementarea unor politici clare și transparente. Aceste politici trebuie să definească precis termenii și procedurile de notificare, protejând în același timp confidențialitatea pacientului. În plus, educarea pacienților cu privire la importanța și scopul notificării poate contribui la reducerea temerilor și la creșterea înțelegerii și cooperării acestora.

Obținerea consimțământului informat este un pilon al eticii medicale, în special în gestionarea cazurilor complexe, cum ar fi pacienții cu co-infecție TB/HIV. Procesul de consimțământ informat implică comunicarea tuturor detaliilor relevante legate de diagnostic, opțiunile de tratament disponibile, beneficiile așteptate, riscurile posibile și efectele secundare ale tratamentului, într-o manieră transparentă, completă și adaptată nivelului de înțelegere al pacientului.

În fața unui diagnostic TB/HIV, pacienții se pot simți copleșiți, anxioși sau confuzați, punându-și în pericol capacitatea de a lua decizii în cunoștință de cauză și în cunoștință de cauză cu privire la tratamentul lor. În acest context, rolul medicilor de familie devine deosebit de important. Aceștia nu numai că furnizează informațiile necesare într-o manieră accesibilă, dar construiesc și o relație de încredere cu pacienții, favorizând un dialog deschis și de susținere. Acest

proces de comunicare bidirecțională încurajează pacienții să pună întrebări, să își exprime îngrijorările și să participe activ la deciziile privind tratamentul lor.

Pentru un consimțământ informat eficient, este important ca medicii să se asigure că pacienții înțeleg pe deplin implicațiile alegerilor lor. Acest lucru include înțelegerea faptului că refuzul tratamentului poate avea consecințe grave atât pentru sănătatea personală, cât și pentru sănătatea publică în cazul bolilor infecțioase precum infecția cu HIV și tuberculoza. Prin urmare, o comunicare eficientă și empatia joacă un rol important în sprijinirea pacienților să ia decizii informate, respectându-le autonomia și drepturile.

Consimțământul nu este doar un proces formal, dar un dialog permanent între medic și pacient, care permite acestuia din urmă să participe activ la îngrijire sa medicală. Este responsabilitatea medicilor de familie să se asigure că pacienții cu co-infecție TB/HIV primesc toate informațiile de care au nevoie pentru a lua decizii în cunoștință de cauză. Această abordare nu numai că îmbunătățește calitatea îngrijirii, dar creează și încredere în relația medic-pacient, care este esențială pentru gestionarea etică și eficientă a îngrijirii pacienților.

Respectul pentru autonomia pacientului este un principiu fundamental al eticii medicale, care subliniază importanța recunoașterii dreptului fiecărei persoane de a lua decizii informate cu privire la sănătatea și tratamentul său. Acest principiu asigură că pacienții nu sunt considerați doar subiecți pasivi ai îngrijirii medicale, ci parteneri activi în procesul decizional.

În context medical, autonomia pacientului implică dreptul de a accepta sau refuza anumite tratamente pe baza unor informații complete și transparente furnizate de cadrele medicale. Consimțământul în cunoștință de cauză garantează că pacienții sunt conștienți de opțiunile terapeutice, beneficiile și riscurile acestora, permițându-le să ia decizii informate.

Problemele apar atunci când autonomia pacientului intră în conflict cu obligația medicului de a oferi îngrijiri optime. Aceasta este o situație frecvent întâlnită în gestionarea pacienților cu boli complexe, cum ar fi co-infecția TB/HIV, unde deciziile individuale pot avea implicații semnificative nu doar pentru sănătatea pacientului, dar și pentru sănătatea publică.

În astfel de situații, medicii de familie și alți profesioniști din domeniul sănătății se confruntă cu o dilemă etică: cum să echilibreze respectul pentru autonomia pacientului cu nevoia de a încuraja respectarea tratamentului, care poate preveni răspândirea bolii și îmbunătăți prognosticul atât pentru pacient, cât și pentru comunitate. Comunicarea

eficientă este esențială pentru a rezolva această situație. Medicii trebuie să adopte o abordare empatică și informativă, oferind pacienților informațiile necesare pentru a înțelege implicațiile deciziilor lor asupra propriei sănătăți și asupra societății.

În plus, este important să se promoveze un mediu în care pacienții să se simtă în siguranță pentru a-și exprima temerile și îngrijorările, permițând discutarea deschisă a terapiilor alternative. Acest lucru include respectarea valorilor și preferințelor acestora, încurajând în același timp o decizie în cunoștință de cauză care să reflecte respectul reciproc dintre pacient și medic.

Astfel, protejarea drepturilor și intereselor pacienților co-infecțați TB/HIV este o responsabilitate colectivă care necesită angajamentul și acțiunea tuturor actorilor din domeniul asistenței medicale. Prin asigurarea confidențialității, a accesului la îngrijiri de calitate, a consimțământului informat și prin combaterea discriminării, putem sprijini autonomia pacienților, promovând în același timp sănătatea și bunăstarea publică.

Asigurarea accesului echitabil la asistența medicală pentru toți pacienții, indiferent de statutul lor social sau economic, reprezintă o provocare etică semnificativă în contextul tratamentului tuberculozei și al virusului imunodeficienței umane. Disparitățile în ceea ce privește accesul la tratament, exacerbate de costurile ridicate ale medicamentelor și de constrângerile de resurse, pot accentua inegalitățile existente în sistemul de sănătate, lăsând pacienții vulnerabili fără asistența medicală de care au nevoie.

Medicii de familie se află în prima linie a luptei împotriva inegalităților, având sarcina complexă de a se asigura că fiecare pacient primește un tratament adecvat și eficient, în ciuda barierelor economice sau sociale. Acest lucru necesită o abordare cuprinzătoare, care să depășească tratamentul medical și să includă sprijinul social și psihologic necesar pentru gestionarea eficientă a bolilor cronice.

Colaborarea intersectorială cu serviciile și organizațiile comunitare devine un instrument valoros în acest demers, oferind pacienților acces la resurse și sprijin suplimentar. De asemenea, este esențial să se promoveze și să se sprijine politicile de sănătate care favorizează accesul universal la tratament și la serviciile de sănătate, încurajând inovarea și cercetarea pentru a reduce costurile asociate tratamentului.

Echitatea în accesul la asistența medicală este o componentă-cheie a unui sistem de sănătate etic și eficient, mai ales în cazul tratamentului TB/HIV. Adoptarea unei abordări integrate, care să răspundă atât nevoilor medicale, cât și celor sociale și psihologice ale pacienților, împreună cu promovarea

unor politici de sănătate favorabile incluziunii, poate asigura că toți pacienții beneficiază de asistență medicală necesară, indiferent de statutul lor social sau economic.

Discriminarea și stigmatizarea asociate tuberculozei și infecției cu HIV reprezintă bariere semnificative în calea accesului la îngrijire și tratament pentru persoanele afectate de aceste boli. Deși există cadre legislative naționale și internaționale de protecție împotriva discriminării pe motive de sănătate, realitatea socială și culturală în care trăiesc pacienții subminează adesea aceste eforturi juridice, afectând calitatea și eficacitatea asistenței medicale primite.

Discriminarea în contextul asistenței medicale se manifestă sub diverse forme, de la refuzul accesului la servicii de sănătate până la tratamente inegale sau umilitoare în cadrul îngrijirii medicale. Stigmatizarea, pe de altă parte, implică etichetarea negativă și excluderea socială a persoanelor pe baza stării lor de sănătate, percepute ca fiind inferioare sau contagioase. Acești factori pot crea un mediu ostil, împiedicând pacienții să solicite asistență medicală sau să continue tratamentul necesar.

Efectele stigmatizării și discriminării se extind dincolo de accesul la îngrijire, având un impact negativ asupra sănătății mintale și bunăstării generale a pacienților. Sentimentele de rușine, izolare și teama de respingere pot determina persoanele cu co-infecție TB/HIV să își ascundă starea de sănătate, să evite testarea și tratamentul, ceea ce poate agrava evoluția bolii.

Educația și sensibilizarea sunt vitale în combaterea stigmatizării și discriminării. Lucrătorii din domeniul sănătății trebuie să fie instruiți nu doar în aspectele clinice ale TB/HIV, ci și în abilitățile de comunicare empatică și respectuoasă, care promovează un mediu de îngrijire incluziv și nediscriminatoriu.

Este esențial ca legislația să stabilească protecții clare și eficiente împotriva discriminării în cadrul serviciilor de sănătate, asigurând respectarea și protejarea necondiționată a drepturilor pacienților. În același timp, implementarea unor politici publice care să promoveze accesul egal la servicii de sănătate și să sprijine programe educaționale poate contribui semnificativ la reducerea stigmatizării asociate acestor boli.

În plus, implicarea comunităților afectate și a organizațiilor de pacienți în elaborarea și implementarea strategiilor de intervenție poate garanta că aceste intervenții sunt relevante și răspund nevoilor lor specifice. O astfel de abordare contribuie la înlăturarea miturilor și prejudecăților, facilitând o mai bună înțelegere a impactului social și personal al TB/HIV.

Abordarea discriminării și a stigmatizării în contextul TB/HIV necesită o colaborare strânsă între profesioniștii din domeniul sănătății, legiuitori și comunitățile afectate. Adoptarea unei abordări cuprinzătoare, care include educația, apărarea juridică și participarea comunității, poate îmbunătăți semnificativ accesul la îngrijire și calitatea vieții persoanelor afectate de aceste boli.

Responsabilitatea morală și juridică a medicului în contextul tratării pacienților cu co-infecție TB/HIV este strict reglementată de legislația Republicii Moldova. Aceasta include protejarea drepturilor și intereselor pacienților, precum și asigurarea unui standard înalt de îngrijire medicală.

Responsabilitatea morală a medicului se bazează pe principiile etice ale profesiei medicale, care subliniază importanța respectării demnității și autonomiei pacientului, precum și necesitatea de a oferi îngrijiri ce reflectă cele mai bune interese ale pacientului. În cazul pacienților co-infecțati cu TB/HIV, aceasta implică o abordare empatică și nejudicioasă, recunoscând caracteristicile acestor boli și adaptând asistența medicală pentru a răspunde nevoilor specifice ale fiecărui pacient.

Din punct de vedere juridic, legislația stabilește o serie de obligații legale pentru medici în acordarea îngrijirilor. Conform Codului deontologic al lucrătorului medical și al farmacistului, medicii sunt obligați să respecte drepturile pacienților, inclusiv dreptul la confidențialitate, consimțământ informat și acces la un tratament adecvat.

Responsabilitățile medicilor și ale organizațiilor de asistență medicală în cazul pacienților co-infecțati TB/HIV în Moldova includ mai multe aspecte esențiale, printre care:

- Răspunderea disciplinară a lucrătorilor din domeniul sănătății, inclusiv a medicilor, pentru acțiuni sau omisiuni contrare standardelor profesionale sau regulamentelor interne ale instituțiilor medicale.

- Răspunderea administrativă pentru divulgarea secretelor medicale, conform articolului 75 din Codul contravențional al Republicii Moldova, care subliniază gravitatea divulgării informațiilor privind starea de sănătate a pacienților, în special în cazul infecțiilor cu HIV, și prevede amenzi pentru astfel de acțiuni.

- Răspunderea penală, conform articolului 213 din Codul penal al Republicii Moldova, sancționează încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale care au ca rezultat vătămarea corporală gravă sau decesul pacientului. Sancțiunile pot include închisoare și restricții profesionale. În același timp, contaminarea cu maladia SIDA ca urmare a neîndeplinirii sau

îndeplinirii necorespunzătoare de către un lucrător medical a obligațiilor sale profesionale, conform articolului 212(4) din același cod, se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

- Răspunderea civilă, responsabilitatea organizațiilor medicale pentru daunele cauzate pacienților de către angajații lor, inclusiv daune morale și materiale rezultate din nerespectarea standardelor de îngrijire medicală.

Pentru ca oricare dintre aceste sancțiuni să fie aplicată, vinovăția trebuie să fie dovedită, protejând astfel atât drepturile lucrătorilor din domeniul sănătății, cât și pe cele ale pacienților. Aceste măsuri subliniază importanța respectării stricte a standardelor deontologice și juridice în domeniul medical, în special atunci când se gestionează cazuri sensibile precum TB/HIV.

Pentru a preveni astfel de situații, este important ca medicii să fie bine informați cu privire la legile și reglementările aplicabile în domeniul sănătății și, să cunoască cele mai recente protocoale de tratament și să participe la programe de formare continuă. De asemenea, este important să se promoveze o cultură organizațională care să valorizeze transparența, comunicarea eficientă cu pacienții și rezolvarea promptă a oricăror probleme și reclamații.

Astfel, responsabilitatea morală și legală a medicului în tratarea pacienților cu co-infecție TB/HIV este o componentă importantă a asigurării calității și siguranței îngrijirii. Respectarea strictă a drepturilor pacienților și a standardelor profesionale permite medicilor să își îndeplinească datoria de a proteja sănătatea și bunăstarea pacienților lor, contribuind la încrederea publicului în sistemul de sănătate.

Recomandări.

- Pe baza cercetării și analizei noastre, propunem următoarele recomandări pentru îmbunătățirea asistenței medicale acordate pacienților co-infecți cu TB/HIV și pentru a aborda dilemele etice și juridice cu care se confruntă medicii de familie:

- Programe de formare continuă și seminare pentru furnizorii de asistență medicală, în special pentru medicii de familie, privind etica, drepturile pacienților și aspectele juridice ale îngrijirii pacienților co-infecți cu TB/HIV. Acestea ar trebui să includă subiecte precum gestionarea confidențialității, consimțământul informat și implicarea activă a pacienților.

- Elaborarea și implementarea de politici și proceduri clare și transparente privind notificarea cazurilor de boli infecțioase, protejarea

confidențialității și respectarea drepturilor pacienților. Aceste politici ar trebui să fie accesibile și ușor de înțeles pentru toți furnizorii de asistență medicală.

- Îmbunătățirea comunicării între medici și pacienți prin crearea unei relații de încredere și deschidere. Încurajarea dialogului și a participării active a pacienților în deciziile privind îngrijirea medicală, integrând empatia și respectul pentru autonomia pacientului.

- Consolidarea colaborării între furnizorii de servicii medicale, organizațiile comunitare și agențiile guvernamentale pentru a asigura o abordare integrată a tratamentului pacienților co-infecți cu TB/HIV, încorporând aspectele sociale și psihologice în programul de îngrijire a acestora.

- Adoptarea și aplicarea legilor și regulamentelor pentru protejarea pacienților co-infecți cu TB/HIV împotriva discriminării și stigmatizării. Desfășurarea de campanii educaționale și activități de sensibilizare a publicului cu privire la TB/HIV pentru a reduce stigmatizarea și a îmbunătăți accesul la asistența medicală.

- Oferirea de sprijin psihologic și social pentru pacienții co-infecți cu TB/HIV. Crearea de grupuri de sprijin, servicii de consiliere și alte resurse care să ajute pacienții să gestioneze impactul emoțional și social al bolii.

- Continuarea cercetărilor în domeniul co-infecției TB/HIV și dezvoltarea de noi metode și abordări pentru tratament și îngrijire. Introducerea de inovații pentru a îmbunătăți calitatea vieții pacienților și eficiența intervențiilor medicale.

- Asigurarea disponibilității asistenței juridice pentru pacienții și furnizorii de asistență medicală care se confruntă cu provocări etice și juridice. Consilierea cu privire la drepturi și obligații, protejarea intereselor pacienților și asigurarea conformității cu reglementările legale.

Concluzii.

Interacțiunile etice și juridice dintre medicii de familie și pacienții co-infecți cu TB/HIV necesită o abordare cuprinzătoare care include educația, elaborarea de politici, îmbunătățirea comunicării și colaborării, precum și apărarea drepturilor pacienților. Furnizorii de asistență medicală trebuie să fie bine pregătiți pentru a aborda aceste dileme etice și juridice complexe, asigurând o îngrijire de înaltă calitate și respectarea standardelor etice și juridice.

Respectarea drepturilor pacienților și a standardelor profesionale contribuie la consolidarea încrederii în sistemul de sănătate și la îmbunătățirea calității vieții pacienților co-infecți cu TB/HIV. Implementarea recomandărilor propuse va ajuta la crearea unui sistem de asistență medicală mai etic,

echitabil și eficient, promovând bunăstarea pacienților individuali și a societății în ansamblu.

Bibliografie.

1. Aliche, Ch., Ifeagwazi, Ch., and Ozor, C. Psychological Flexibility as a Moderator of the Relationship between HIV-Related Stigma and Resilience among HIV/AIDS Patients. *African Journal of AIDS Research*, vol. 21, no. 4, 2022, pp. 345-353.
2. Codul Civil al Republicii Moldova. Nr. 1107 din 06-06-2002, Publicat: 01-03-2019 în Monitorul Oficial Nr. 66-75 art. 132, Modificat LP452 din 28.12.23, MO28-31/23.01.24 art. 47; în vigoare 23.01.24. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141503&lang=ro#.
3. Codul Contravențional al Republicii Moldova. Nr. 218 din 24-10-2008, Publicat: 17-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84 art. 100, Modificat LP452 din 28.12.23, MO28-31/23.01.24 art.47; în vigoare 23.01.24. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141513&lang=ro#.
4. Codul Deontologic al Lucrătorului Medical și al Farmacistului. Aprobare prin Hotărârea Guvernului nr. 192 din 24 martie 2017. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=98572&lang=ro.
5. Codul Muncii al Republicii Moldova. Nr. 154 din 28-03-2003, Publicat: 29-07-2003 în Monitorul Oficial Nr. 159-162 art. 648, Modificat LP452 din 28.12.23, MO28-31/23.01.24 art.47; în vigoare 23.01.24. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141505&lang=ro#.
6. Codul Penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18-04-2002, Publicat: 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195, Modificat LP25 din 03.03.23, MO92/21.03.23 art.136; în vigoare 21.03.26. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136064&lang=ro#.
7. *Guidelines for Palliative Care (with Considerations for TB, HIV, and Pediatrics)*. Chișinău, 2016, 162 pages. <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/06/15207>
8. Lege Nr. 153 din 04-07-2008 cu privire la Controlul și Profilaxia Tuberculozei. Publicat: 05-08-2008 în Monitorul Oficial Nr. 143-144 art. 583, Versiune în vigoare din 12.01.19. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110512&lang=ro.
9. Lege Nr. 263 din 27-10-2005 cu privire la Drepturile și Responsabilitățile Pacientului. Publicat: 30-12-2005 în Monitorul Oficial Nr. 176-181 art. 867, Modificat LP175 din 11.11.21, MO302-306/10.12.21 art.431; în vigoare 10.01.22. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129085&lang=ro.
10. Lege Nr. 264 din 27-10-2005 cu privire la Exercițarea Profesiunii de Medic. Publicat: 23-12-2005 în Monitorul Oficial Nr. 172-175 art. 839, Versiune în vigoare din 20-06-2008. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12752&lang=ro.
11. Lege Nr. 411 din 28-03-1995 privind Ocrotirea Sănătății. Publicat: 22-06-1995 în Monitorul Oficial Nr. 34 art. 373, Modificat LP371 din 22.12.23, MO505/28.12.23 art. 905; în vigoare 28.12.23. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141157&lang=ro#.
12. Muller, M., De Vries, E., Tomson, A., and McLachlan, C. An Introduction to Gender Affirming Healthcare: What the Family Physician Needs to Know. *South African Family Practice*, vol. 65, no. 1, 2023.
13. Program Național de Prevenire și Control al Infecției HIV/SIDA și al Infecțiilor cu Transmitere Sexuală pentru anii 2022-2025. Aprobare prin Hotărârea Guvernului nr. 134 din 02-03-2022, Publicat: 25-03-2022 în Monitorul Oficial Nr. 80-87 art. 212. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130469&lang=ro.
14. Protocol Clinic Național “Infecția cu HIV la Adult și Adolescent” (ediția III) PCN-211. Chișinău, 2022, 55 p. <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2022/06/PCN-211.pdf>.
15. Protocol Clinic Național “Infecția cu HIV la Copil 0-10 Ani” (ediția II) PCN-315. Chișinău, 2022, 46 p. https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2022/06/PCN-315-Infec%C8%9Bia-cu-HIV_la-copil-0-10-ani.pdf.
16. Protocol Clinic Național “Tuberculoza la Adult” (ediția VI) PCN-123. Chișinău, 2024, 208 p. https://simetb.ifp.md/Download/oficial_docs/Ordin_MS_2024_01_31_nr_121_protocol.pdf.
17. Protocol Clinic Național “Tuberculoza la Copil” (ediția V) PCN-55. Chișinău, 2023, 201 p. https://simetb.ifp.md/Download/oficial_docs/Ordin_MS_2023_11_03_nr_970_protocol.pdf.
18. Training Modules: HIV Basic Knowledge and Stigma Reduction in Health Care Settings. AIDS and Sexually Transmitted Diseases. <https://www.emro.who.int/asd/asd-infocus/hiv-basic-knowledge-and-stigma-reduction-in-health-care-settings.html>.
19. United Nations General Assembly. Declaration of Commitment on HIV/AIDS: Global Crisis – Global Action. United Nations, 2001.
20. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1, 2015.